

PRAVEDNICI MEĐU NARODIMA U SVIJETU

Drugi svjetski rat bio je totalni rat. On se nije vodio samo na bojištima već i u gradovima, selima, na moru i u zraku. U Drugom svjetskom ratu počinjeni su strašni zločini. Od 1933. do 1945. godine u nacističkoj Njemačkoj i njenim saveznicama dogodio se Holokaust. Nacisti su progonili i ubijali sve Židove, čak i djecu. Cilj im je bio potpuno istrijebiti židovski narod. U Drugom svjetskom ratu ubijeno je 6 milijuna Židova. Nad njima je izvršen genocid.

U nacističkoj Njemačkoj otvarali su se mnogi logori. Logor smrti Auschwitz nalazio se u Poljskoj. To je bio najveći logor smrti. Više od milijun ljudi ubijeno je plinom. Zatim su im tijela spaljena. Na dan 27. siječnja 1945. Crvena armija oslobodila je Auschwitz. Tog se datuma ovaj Dan sjećanja obilježava i u Republici Hrvatskoj.

Tijekom Drugog svjetskog rata mnogi su ljudi izlagali svoje živote da spase Židove. Oni su im u doba tame unijeli svijetlo.

Kako bi odali počast ljudima koji su u Drugom svjetskom ratu spašavali živote Židova, donesena je 1963. godine odluka o osnivanju spomen mjesta Yad Vashem ustanove za čuvanje sjećanja na stradale židovske zajednice i na one pripadnike naroda koji su tijekom Holokausta izložili svoje živote spašavajući Židove. Unutar Yad Vashema nalazi se Vrt pravednika.

U sklopu Vrta nalazi se Gora sjećanja na kojoj je posađeno blizu 2000 stabala. Za svakog Pravednika sadilo se stablo.

Zbog nedostatka mjesta diljem Gore sjećanja odlučeno je da se imena Pravednika uvijekovječe na spomeniku – Zid časti. Na spomenik se upisuje ime Pravednika i ime zemlje iz koje potječe.

Središnje mjesto Yad Vashema je Memorijalna dvorana u kojoj gori vječni plamen u spomen na žrtve holokausta. Na crnom bazaltnom podu dvorane ugravirani su nazivi 21 koncentracijskog logora i drugih poprišta stradanja Židova u središnjoj i istočnoj Europi, a

Dvorana imena ima zadaću da slavi spomen na baštinu svakog pojedinog Židova koji je umro od ruke nacista i njihovih suradnika.

Pravednik među narodima može biti proglašena samo nežidovska osoba koja je spašavala Židove tijekom nacističkog progona u Drugome svjetskom ratu izlažući opasnosti svoj život i živote članova svoje obitelji prema odredbama takozvanih rasnih zakona. Pravo na predlaganje za odličje Pravednika ima spašena osoba i svatko drugi tko zna pojedinosti spašavanja.

Odličje pravednika sastoji se od medalje i povelje priznanja.

Tom je medaljom, najvišim izraelskim državnim priznanjem za nežidove, odlikovano više od 24 300 osoba diljem svijeta, a među njima je 109 osoba iz Hrvatske.

Hrvatski pravednici su u Zagrebu dobili i svoj Park pravednika među narodima koji je svečano otvoren 14. srpnja 2011.

Hrvatska je dala mnoge Pravednike.

Čedomir i Branko Bauer spadaju među Pravednike. Čedomir je bio otac, a Branko sin. Branko je bio filmski redatelj. Neke od njegovih filmova ste sigurno i vi gledali. Među njima su Sinji galeb, ne okreći se sine, Martin u oblacima, Salaš u Malom ritu, Boško Buha i drugi. Međutim nama je Branko zanimljiviji kao Pravednik jer su on i njegov otac Čedomir spasili Ljerku Freiberger koja je bila njihova podstanarka. Skrivala se u potkrovlju njihove kuće. Ljerka je preživjela rat. Poslije se preselila u Englesku. Na njen prijedlog otac i sin Bauer su proglašeni Pravednicima.

Ivana Belajac još je jedna Pravednica. Ivana je bila udovica s troje djece. Bila je poslovna žena čiji je muž iza svoje rane smrti Ivani ostavio tvornicu tekstila i radionicu popluna. U kuću je primila Franiu Brand kao odgojiteljicu svojoj malodobnoj djeci. Za nekoliko pari ženskih čarapa Ivana je za Franiu uspjela ishoditi kod neke činovnice u policiji dokumente na ime svoje šogorice Helen Belajec, koja se iselila u SAD-e, ali se u Zagrebu nikada nije odjavila. Nakon rata Ivani Belajac je oduzeta sva imovina. Frania se zaposlila i prehranjivala je cijelu obitelj sve do 1951. kada je otišla u SAD-e. Godine 2003. Ivana je proglašena Pravednicom.

Đina Bertruda i Tihomil Beritić spasili su Dina Büchler.

Dina Büchler je bila 20-mjesečno djeteta koje je u zavežljaju ostavio u uredu židovske zajednice u Zagrebu stranac. Uz bebu se nalazila poruka „ Molim predajte ovu bebu Branki Fürst.“ Beba je bila kći njene sestrične koja je bila u logoru Loborgrad. Branka je

uzela bebu k sebi, ali se nije mogla o njoj brinuti jer se planirala pridružiti partizanima. Zbog toga je bebu uzela Brankina prijateljica Đina koja je živjela sa sinom Tihomilom. Đina se brinula o bebi. Čak ju je zbog sigurnosti i pokrstila. Nakon rata sada već djevojčica Dina je otišla u Izrael sa svojom tetom Brankom.

Milan Blass bio je židovski mladić koji je kao inženjer tekstilne kemije radio u Varaždinskoj industriji svile. Pošto je bio neophodan u procesu proizvodnje kao Židov je bio pošteđen. Blass je uspio spasiti svoja dva bratića Vedrana i Artura koje je smjestio kod obitelji Kumrić.

Žarko Dolinar bio je poznati hrvatski stolnotenisač i znanstvenik. Žarko je uspio spasiti oko 360 Židova. Iskoristio je svoju popularnost kako bi za kojeg od njih dobio propusnicu, navodeći pritom hrvatsko ime. U podrumu svoje kuće s bratom Borisom imao je radionicu za izrađivanje lažnih dokumenata. Židove pod lažnim imenom prebacivali su u Sušak ili Split i spašavali ih od sigurne smrti. Ustaške su vlasti znale da Dolinari spašavaju Židove, a li sportaša nisu dirali. Pravednikom je proglašen 1993. godine.

Dragutin Jesih bio je župnik u Šćitarjevu. Kao župnik skrivao je više obitelji među kojima je bila i obitelj Fuchs Miroslav, Erna i Milivoj. Tu su ostali do studenog 1943. kada su ustaše upale u selo. Oni su uspjeli pobjeći, ali župnik Jesih nije bio te sreće. Ustaše su ga izvukli iz stana na obali Save mučili i bacili u rijeku. Fuchsovi su preživjeli i 1949. odselili u Izrael. Milivoj je promjenio ime u Dan Baram. Kada svrati u stari kraj obvezno posjeti grob župnika Jesiha.

Ljubica Lang bila je prijateljica Feje Frank koja je bila poslana s obitelji u logor u Bjelovar. Ljubica je napravila sve da spasi prijateljicu, a li nije uspjela spasiti sebe jer je umrla od tifusa. Godine 2003. proglašena je Pravednicom među narodima.

Tomislav Merlić spasio je desetogodišnju židovsku djevojčicu Vlastu Rosenberg koja je nakon smrti majke živjela kod tete. On je Vlastu noćnim vlakom odveo u Zagreb kod njenog oca i maćehe. Tu je Vlasta dočekala kraj rata. Merlić je Pravednikom proglašen 2008. godine. Nagradu je zbog njegove smrti primila supruga Olga.

Kata i Djuro Oružec do kraja Drugog svjetskog rata skrivali su baku Herminu i unuku Biserku Winberger. Baka se skrivala na tavanu, dok se Biserka igrala s ostalom djecom i postala pravo seosko dijete.

Amadeja Pavlović bila je poglavarica samostana Milosrdnih sestara Svetog Križa u Đakovu. U njihovom samostanu su se tijekom rata smjestile trudne i bolesne logorašice. Amadeja je pomogla jedanaestogodišnjoj Zdenki Bienenstock kada ju je prihvatila u samostanu. Zdenka je živjela pod lažnim imenom. Kada bi u samostan ušli njemački vojnici Amadeja bi je skrivala u zasebnoj prostoriji. Nakon rata Zdenka je otišla iz samostana.

Franjo Sopianec bio je trgovac i industrijalac. Bio je vlasnik rafinerije mineralnih ulja Olex koja je tijekom rata postala utočište progonjenih Židova. Uz pomoć supruge lažne propusnice i druge dokumente nabavljao je Židovima. Za njega se kaže da je drugi Oscar Schindler.

DRAGA I DRAGO SCHIMDLEHNER iz Ludbrega proglašeni su pravednicima 2012. godine. Oni su spasili Dana Flescha i njegovu sestru Dinu. Dan i Dina su s roditeljima živjeli u Zagrebu. Njihovi roditelji doznali su da su na popisu Židova koje će odvesti u logor. Jednog dana roditelji su sjeli u nepoznat automobil koji ih je čekao i nisu se vratili. Kada je Dan shvatio da se roditelji neće vratiti otišao je susjedima. Uz pomoć njih i crkve Dan i Dina su smješteni kod dvije obitelji. Dan je smješten kod obitelji Šmidlehner, a njegova sestra u susjedstvu. Dan je pohađao školu i pomagao na imanju. Nakon rata Danov i Dinin ujak je došao po djecu. U sklopu programa omladinskog useljavanja 1949. otišli su u Izrael. Tamo su se odgajali u kibucima (židovska komuna). Godine 1990. Dan je doputovao u Hrvatsku, posjetio je Dragu koja je nakon godinu dana umrla.

U spašavanju progonjenih veliku ulogu imao je i Mate Ujević. Mate Ujević poznati je hrvatski pjesnik i enciklopedist. Bio je urednik Hrvatske enciklopedije. Ujević je spašavao Židove koji su bili suradnici na njegovoj enciklopediji. Uvjerio je Pavelićeva ministra kulture da mu je za nastavak rada na Enciklopediji prijeko potreban prijatelj Manko Behrmann koji je bio zatočen u Jasenovcu. Izvukao je Manka iz Jasenovca. Manko se nakon rata s obitelji odselio u Izrael. Ujević je 1994. godine proglašen Pravednikom.

Završimo uz poznatu izreku iz Talmuda: „Tko spasi jedan život spasio je čitav svijet“.